

František R. Kraus

Povídky ze Svrabové čtvrti
Zmizelý svět židovské Prahy

Povídky ze Svrabové čtvrti

Zmizelý svět židovské Prahy

Vyšlo také v tištěné verzi

Vyrobeno pro společnost Palmknihy - eReading

cattacan

The logo for Cattacan features the word "cattacan" in a bold, lowercase, sans-serif font. Below the text is a thick horizontal line that ends in a small, downward-pointing arrowhead on the right side.

František R. Kraus

Povídky ze Svrabové čtvrti – e-kniha

Copyright © Cattacan, 2020

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

František R. Kraus

Povídky ze Svrabové čtvrti
Zmizelý svět židovské Prahy

*Vydání této knihy bylo uskutečněno za finanční podpory
Ministerstva kultury ČR, hlavního města Prahy,
Státního fondu kultury ČR, Nadačního fondu obětem holocaustu
a restaurace Zlatá Praha.*

MINISTERSTVO
KULTURY

Státní fond kultury ČR

© František R. Kraus, dědicové, 2020

Doslov © František Cinger, 2020

Ilustrace na obálce a v knize © Ivan Bukovský, 2020

Vydal © Cattacan, s. r. o., 2020

ISBN 978-80-883-4908-2 tištěná kniha

ISBN 978-80-883-4911-2 ePub

ISBN 978-80-883-4913-6 mobi

ISBN 978-80-883-4912-9 PDF

Souborné literární dílo Františka R. Krause
Svazek první

Úvodní slovo

Je to docela zvláštní pocit držet v ruce knížku, o které víte, že by z ní měl velkou radost někdo, koho jste důvěrně znali, koho jste ctili a milovali a o koho jste docela brzy přišli. A také víte, že v době, kdy měla tahle knížka vlastně vyjít, jí to nebylo dopřáno, a to ze zlé vůle tehdejších mocipánů, kteří snášeli jeden důvod za druhým, proč ji nevydat.

Dnes nad tím mnozí mávnou rukou a řeknou takovou tu frázi: „No to víte, to byla pitomá doba.“ Ano, byla. Ale jak je možné, že ani blízkým přátelům mého táty se nepodařilo přesvědčit tehdejší nakladatelství, že zaniklý svět staré židovské Prahy je světový unikát a že je třeba se jím chlubit nejen u nás, ale hlavně ve světě. A že ti přímluvci nebyli jen tak nějací – Vítězslav Kocourek, Adolf Branald, Ota Hofman, Jaromír Hořec, František Hrubín a mnozí další. Ne, neuspěli.

Počátkem šedesátých let se ještě ledy nezlomily a psát o Židech a o staré Praze se jaksi nehodilo. Nikdo nevzal v úvahu ani onen levicový pohled, tolik oblíbený u předválečných intelektuálů, který s láskou a citem popisoval každodenní život těch

nejobyčejnějších lidí. Nepomohl ani kritický osten, mířící na prvorepublikovou „vyšší společnost“. Zkrátka židovská tematika jako taková byla ještě tabu a byla vlastně odkázána do ghetta – některé povídky vycházely jen v publikacích Židovské náboženské obce, v jejím *Věstníku* a v *Ročence*. Ně kterým autorům se podařilo tuto tuhou cenzuru zlomit o několik let později, ale to už se schylovalo k pražskému jaru a toho se mů j táta nedožil.

A tak vlastně napravujeme starý dluh. Dluh, který vůbec nemusel vzniknout, kdyby se tehdejší redaktoři nechali unést atmosférou „páté čtvrti“, jejími křivolakými uličkami, asanačními plácky a zbořeništi a jejími pitoreskními postavičkami. Tak jako my dnes. Vnořme se tedy do mlhy zapomnění a nechme před sebou vyvstat krásu města, ve kterém sice žijeme, ale které vlastně vůbec neznáme. A možná, že v té mlze potkáme vltavského převozníka nebo zuřivého reportéra nebo impresária z divadla ve Štatparku. Bohužel k nám dolehne i ozvěna okovaných bot, znesvěcujících starobyrou dlažbu. Ale podívejte, támhle v dáli, není to snad sám Wolfgang Amadeus?

Mám radost z toho, že se ilustrování textů mého otce ochotně ujal Ivan Bukovský, malíř a pedagog, jehož díla jsou vystavena v řadě našich i zahraničních galerií. Naši otcové byli blízcí přátelé a my v tom přátelství pokračujeme. Témata mého otce, zvláště ta týkající se Terezína a holokaustu, jsou Ivanovi dlouhodobě blízká. To ostatně dokládá i ilustracemi, které vytvořil pro tuto knihu.

Patří mu mů j vřelý dík, stejně jako autorovi objevného do-slovu, novináři a spisovateli Františku Cingerovi.

Tomáš Kraus

Abraham Sonnenschein, poslední převozník ve vnitřní Praze

Člověk by si myslel, že starý vodák, který má za sebou víc než půl století těžké práce, si v sedmdesátce už rád sedne na svou lavičku u Vltavy, zapálí si svou zakouřenou *gypsovku* a bude spokojeně pozorovat, jak mu ta „jeho“ voda proudí před očima. Jenomže ono tomu tak není; uvidíte sami, povídka o posledním pražském převozníkovi, který převážel ve vnitřním městě, vás o tom přesvědčí.

Starý Abraham Sonnenschein, dobrák „Avrojmele“, jak se mu Na Františku říkávalo, bránil se totiž stáří, penzi a zahálce zuby nehty. Převážival přibližně v místech, kde dnes stojí Právnická fakulta, a byl u vody – a na ní – se svou přetěžkou pramicí od brzkého rána do pozdního večera, v létě stejně jako v zimě, pokud se ovšem Vltava nepokryla silným ledem.

Stalo-li se tak – a Vltava zamrzávala k radosti pražských dětí každou zimu – provozoval starý Sonnenschein u břehu pod pláckem „Židákem“ pěkné kluziště, které stále opatroval a čistil a zametal, takže se lesklo jako obrovské benátské zrcadlo. V létě nosíval starý Sonnenschein na sněhobílé hlavě obrovský mušketýrský slamák, na sobě měl čeveno-bíle pruhovaný plátěný oblek

a pod bílým bismarckovským vousem věčnou gypsovku v koutku úst. Byl dobrák tělem i duší a všechny staropražské děti ho milovaly. Hlavně židovské, které se od „Avrojmeleho“ nechávaly „přebrodit“ na druhou stranu milované řeky, když si vyrazily „na švimku“, totiž na plovárnu. Většinou to bývalo buď na „Občanskou“, kde byl neomezeným vládcem starý přísný Gebert se svým tělnatým synem, nebo na hned vedle stojící „*Militérku*“, na Vojenskou plovárnu, kde tehdy „*švimmajstroval*“ starý ochmelka Liška. Za obyčejný převoz se platilo půl krejcaru, ale když některé z dětí chtělo veslovat, muselo zaplatit celý měďák. A to potom starý Sonnenschein vesloval u druhého páru těžkých vesel a bezpečně řídil starý, neohrabaný koráb od levého břehu k pravému a opačně. Po dešti nebo po jarním tání, když byla vysoká voda, pustil se převozník Sonnenschein do opravy staříckého plavidla a brzy se starý koráb zase blýskal jako nový.

Zrovna dnes, když na korábu převážel vznešenou návštěvu, řádila Vltava podle všech pravidel bouřlivého podzimu. Ale převozník napnul všechny síly a vesloval jako snad nikdy před tím. Musí přece ukázat pánům od magistrátu, jak spolehlivě převáží své pasažéry, ať je voda, jaká chce!

„No, pane Sonnenschein, dnes to jde ztěžka, co?“ prohodil pan starosta zemského hlavního města dr. Karel Groš. Seděl na lavičce proti Sonnenscheinovi ještě s městskými radními Sýkorou a Schimmelpfenngem a s nimi ještě dva magistrátní zřízenci v kulatých čepičkách.

„Nu, to vědí, pane starosta, ten vítr dnes, ten vítr! A proud je dneska taky řádkský! Vždyť ona ta moje milenka stále stoupá!“ povídá Sonnenschein.

„To nic, pane Sonnenschein, brzy budou mít po dřině! Táhle,“ a pan primátor ukazuje v rukavičce, ve které drží deštník, směrem po proudu, „už brzy postavíme krásný, moderní nový most,“ a pan primátor se při těch slovech blaženě usmívá.

Do Sonnenscheina jako by hrom uhořil. Zmůže se jen na polohlasné zamumlání „Šmá Jisrael!“, bezzubá ústa zůstanou na okamžik otevřená, z bílého vousu skápne slina. I veslovat na několik okamžiků zapomněl.

„Ale...,“ řekne po chvíli „Avrojmele“ tiše, „co potom bude se mnou, milostpane?“

„Půjdete na lepší, pane Sonnenscheine, a uvidíte, že budete spokojen,“ odvětil Groš. A starý převozník začal opět veslovat; jde mu to pomalu, starostlivě hledí z jednoho radního na druhého a od jednoho zřízence bloudí očima ke druhému... „Už je to tak, do roka tu bude stát pěkný most a vy budete sedět nebo stát v budce u okénka a vybírat mostné. Po krejcárku!“

A tak Sonnenschein převezl magistrátní panstvo na druhý břeh, ale musel se pak zase hned obrátit zpět, protože pan primátor se chtěl osobně přesvědčit, jak dlouho celý převoz trvá. Sledoval čas na svých zlatých *remontoárkách* s dvojitým pláštěm, které vytáhl zpod *géroku*, spokojeně si kývl hlavou a prohlásil majestátně: „No jo, trvá to dlouho, most bude vyhovovat líp!“

Dlouho, dlouho..., říká si Sonnenschein, jak to dlouho, vždyť jsem dnes vesloval jako blázen a s plnou silou. Jindy si dám na čas a on říká dlouho, dlouho... pan primátor!

Když se zase vrátili na staroměstskou stranu, na pravý břeh, a panstvo nastoupilo do čekajících tří kočárů a odjelo, zůstal

Sonnenschein ve své pramici dole na nábřeží sám a smutně hleděl do plynoucí vody. Tak tedy sbohem, moje milovaná a tolik opatrovaná pramičko! Sbohem, moje milované vltavské vody, moje vlnky, sbohem, moje děti, které jste se mnou brázdily naši svatou, milou řeku!

A skutečně, již druhý den přišly zástupy dělníků, přijely koňské povozy, válcovačky, inženýři a pomocné dělnictvo a na písčitém břehu skřípaly těžké kesony. A zanedlouho tu stály stovky sudů cementu, lokomobily započaly těžkou práci a nábřeží se hemžilo dělníky, tesaři a zedníky. Sonnenschein posmutněl. Nové vzezření okolí se svým ruchem, shonem a blátem se mu ani trochu nelíbilo. Provoz na pramici téměř ustal. Pomyslel si, že je jeho řeka vlastně ohrožena, jaká zbytečnost, že tu bude stát nový most! Máme přece Karlův most, támhle vedle Železnou lávku, Eliščin most, tak na co ještě tento další? Ale dílo nezadržitelně rostlo, během několika měsíců se nad řekou už klenuly oblouky, jako by chtěly celé to líbezné vltavské údolí udusit, jako by chtěly jednou provždy starého Sonnenscheina odsud vystrnadit.

A po roce přišel den „slavnostního zahájení“. Sonnenschein sedí dole na pramici a dívá se nahoru k novému, „funglnáglnovému“ mostu Svatopluka Čecha. Granátníci ve vysokých huňatých černých čepicích vypálili z pušek slavnostní salvu do vzduchu, vojenská kutálka hraje *Zachovej nám Hospodine a Kde domov můj*, černo-žluté a červeno-bílé prapory se vesele třepotají ve svěžím větru, na uniformách se třpytí zlaté knoflíky a vyznamenání, elegantní dámičky v bílém s převelkými klobouky na vysokých účesech volají „Sláva“ a „Hóh!“ ... a dole na nábřeží pod regulač-

ní zdí sedí poslední převozník ve vnitřní Praze na své pramici a po tváři mu kanou slzy.

Skončí tu dnes svou práci, kterou dělal poctivě a rád déle než padesát roků. Pekařský učedníček, kterého před chvílí převezl s kolem a s nuší plnou voňavých rohlíků, byl jeho poslední pasažér. Za chvíli sem přijdou, vezmou mu loď a vesla, vyvedou jej nahoru, obléknou mu zřízeneckou uniformu, na hlavu mu posadí kulatou magistrátní čepičku a postaví ho k té budce u mostu. Jeho starý vodácký mundúr hodí do vln a až bude nacucaný vltavskou vodou, klesne ke dnu. A on, Sonnenschein, bude stát před okénkem a natahovat otevřenou dlaň pro krejčárky jako prachobyčejný žebrák. Cožpak je on, Sonnenschein, žebrák? On je přece převozník, a to ještě k tomu řádný a ctihodný převozník! Ne, k tomu nikdy nesmí dojít. On, Sonnenschein, patří přeci dolů, na svou řeku, na svou pramici, na houpající se vlny, musí držet v mozolovitých dlaních vesla, a ne je natahovat pro drobné mince!

Zatím nahoře přestříhl místodržící v Čechách, kníže František Thun, bílou pásku a panstvo ve vysokých cylindrech vstoupilo za zvuků *Gott erhalte, Gott beschütze!* s velkou slávou na nový most. Primátor doktor Groš řeční česky a potom německy a pak arcibiskup, svobodný pán Skrbenský, kropí zábradlí svěcenou vodou. Sonnenschein slyší dole hlučné „Nazdar!“ a „Sláva!“, slyší, jak vojenská hudba vyhrává starorakouské pochody, a zdá se mu, že nastal konec světa. Zaslechl ještě mužský pěvecký sbor a vtom se mu udělaly před očima takové prapodivné černé a červené kruhy a polilo ho prudké horko. Chtěl vstát a smočit osmahlé čelo... nešlo to. Klesl na zábradlí pramice...

Když mu jeho stará bachratá manželka Klárinka přinesla v ošoupané kabele oběd, našla svého „Avrumkeho“ ležet nehybně na prknech...

„Pro Boha jediného!“ vykřikla. Starý Sonnenschein byl mrtev. Rozloučil se s milovanou Vltavou a se svou pramicí v totéž okamžiku, kdy nad jeho sněhobílou hlavou zahájili provoz na nově postaveném mostě Svatopluka Čecha. Rozžehnal se se světem, ve kterém nemohl žít bez poctivé práce, bez pramice a bez své nade vše milované řeky, své Vltavy. On, poslední převozník ve vnitřní Praze: Abraham Sonnenschein z Rabínské ulice...

Druš Mauruse Blocha

Byl vlahý letní podvečer. Po Staroměstském náměstí, Dlouhou ulicí kráčet muž. Snad na procházku, snad něco hledal, neboť se na jednom místě na dlouho, dlouho zastavil, dlouho hleděl po fasádách domů, dlouho hleděl na zem.

Snad ani neviděl ochozenou prašnou dlažbu, snad ani neviděl fasády – tu opravené, tu prýskavé. Stál a odečítal léta, desetiletí, neboť člověk smí, žel, mládnout jen ve své fantazii, ve vzpomínkách.

A odečetl bezmála padesát let.

Hle: zmizelo velkoměsto s drnčením tramvají, vyvanul pach spáleného benzínu, čmoud nafty, po kočících hlavách dláždění tančí štíhlé nohy grošáků, drkotá a praští kočár. A náhle tu před očima, jako zázrakem, vyrostla vysokánská a širokánská pivovarská brána s odsadníky u paty a s počestnou firmou *Staropražské pivovary* na čele. Pivovary a patrně i jejich zákazníci jsou pod ochranou samé Matky Boží, neboť její obraz je přimalován k firemnímu sdělení na jedné straně, zatímco na druhé je umně vyvedena štíhlá, pozlacená štika na mramorovém podkladě.

Tento počestný pivovarský dům sluje totiž „U Zlaté štiky“ a vyniká nejen mokem lahodným a řízným, hrdlumilým, ale také personálem a štamgasty pestrých tváří i osudů.

Nade všemi kraluje otlý šenkýř Povondra v kdysi bílé zástěře, která se ovšem svými barvami značně přiblížila jeho sametové čepičce, kdysi zelené. Neméně čistotná a stejně tučná je i paní šenkýřka, ale – požehnej pámbu – ruku má znamenitou, mistrovskou. Radost pohledět, jak popadne džbáněček z hnědé kameniny, s rozmyslem po proudu pivečka k pípě s ním pospíchá, třikrát obkrouží, až bělouňka čepice pěny nad okraj stoupne a vprostřed poslední kapky zanechají důleček, do něhož s takovou rozkoší ponořuje frňáčky chátra mokřanů, pivomilů a mazavků, prostě zdejší ctění štamgasti. Jen jeden z nich, odrbaný Štembera, který kvílí na stejně odrbanou harmoniku melodie smutné i do skoku, se nosem neúčastní slastí pijáckých, neboť mu jej užral rak či jakás jiná ošklivá nemoc.

A čím vícekrát putují džbáněčky ke stolům, tím rychleji mizí tesknota z melodií harmoniky, tím více šenkem řinčí písňe, o kterých se vskutku nedá říct, že by byly bohumilé.

*Točte se pardálové
točte se pěkně dokola...*

Zpívá řezník Pivoňka, hauzírník Simche Adler, převozník Liška, koktavý Šlome Rosenduft, umývač mrtvol, zpívá Emča zvaná Revoluce, dáma svobodného povolání, která tu tráví podvečer do té doby, než se začnou trousit zákazníci kolem jejího *abštajku* v Týnské uličce.

A drožkář Vimr křikne: „Sólo pro Ádu a pro Tonku!“

Do oblaka kouře z viržinek a „cikár“ vpluje malý hrbatý muž a chytne do náručí mohutnou ženštinu se slaměnými vlasy, v brčálově zelené blůze s ohromným výstřihem, tak ohromným, že blůza je skoro zbytečná. A zatočí se na podlaze z hrubých prken, vysypané bílým pískem...

Podivný pár, kuriózní: mohutná matróna, skoro o dvě hlavy větší než její partner, její tvář, její šat nepřipouštějí pochyb o jejím povolání. „Po nás ať přijde potopa!“ ječí Tonka zvaná Šibeni-ce, zatímco Áda, pražský kat Adolf Fischer, sotva stačí obskakovat její mohutné proporce...

„Po nás ať přijde potopa...!“

Píše se rok patnáctý, patnáctý rok tohoto století a druhý rok války, již hoří celá Evropa. Druhý rok války, o níž ještě nikdo neví, jak dlouho potrvá, o níž ještě nikdo nemůže vědět, že se jí v historii bude jednou říkat „první světová válka“.

Nedaleko odtud, pár minut, je ulička zvaná Kozí. A v této uličce je dům s číslem 1. Když se vystoupilo... ach, když se vystoupilo do čtvrtého patra prvního domu Kozí uličky, býval tu malý byt, milý a staromódní.

* * *

Rok patnáctý, patnáctý rok století a druhý rok války. V kuchyňce sedí voják. Vyhrnuté nohavice, nohy ve velkém porcelánovém umyvadle s teplou vodou, rukávy košile vykasané, šedá polní blůza rakouského infanteristy pohozená přes židli, polní čapka s jablíčkem a iniciálami FJI na posteli. Docela nevojácký voják. Kdyby nebylo blůzy, kaprálských hvězdiček, kdyby nebylo iniciálek Franz Josef Imperátor – byl by to jen táta přišedší z práce.

Takhle je to kaprál stodruhého pluku, který přijel na dovolenku z italské fronty. Na první dovolenku.

Ve starodávné skříňce leží ohmataný spisek modlitební knížky izraelitů *Kos Ješuoť*, zcela úplné modlitby pro celý rok, přeložený a vysvětlujícími připomínkami doplněný...

Ve starodávné skříňce leží modlitební kniha, ke které se bude den co den vracet drobná plavovlasá žena, aby první dovolenka nebyla poslední, až císařův kaprál odjede na Itálii.

Ve starodávné skříňce stojí také nejvzácnější světský předmět této domácnosti: skleněný, krásně malovaný džbán. *Druž Mauruse Blocha* – dar strýce Mauruse Blocha ke svatbě.

Kaprál stodruhého pluku otírá nohy, ztvrdlé a omlácené pochody, bere si pantofle a usedá k starodávnému, vykládanému stolku, na němž je mísa šouletu, opékané kousky husy s mastnou rýžovou a hrachovou kaší. Kde mohla sehnat v té době takovou znamenitost, dobrotu a lahodu ta malá plavovlasá žena, to už je tajemství zasuté pěti desítkami let.

Na krajíčku postele sedí desetiletý chlapec a sleduje kaprála stodruhého pluku, kterého udělali teď z jeho táty, jak nabírá první lžici, přivírá oči... a je docela rád, když uslyší mamčin hlas: „Franci, vezmi džbán od strýce Blocha a doskoč tatímu pro pivo.“

„Ke Zlaté štice, Franci,“ dodá otec, „tam mají nejlepší...“

František vezme zlatku, uchopí opatrně džbán a upaluje po Staroměstském náměstí, Dlouhou ulicí, vezme za kliku hospody „U Zlaté štiky“ – a málem couvne před kouřem a pachem krčmy.

U samého výčepu na stole sedí mladá, hezká ženská pravidelné tváře, na kterou chlapi volají Emčo! – a zpívá na jakousi

sentimentální melodii vlastní rýmovačku o své kamarádce Mimi Podskalské, která včera zašla na rychlé úbytě v klášterní nemocnici Šedivých sester, marně čekajíc na svého ochránce i vydřiducha Erna Löwenbeina. Marně čekajíc, že jí přijde ulehčit poslední chvilku, když do něj vrážela tolik prachů, když ho koneckonců milovala...

Poslouchá celý šenk, poslouchá i mohutná šenkýřka Povondrová, a teprve když Emča zvaná Revoluce skončí a chlapi řvou o něco veselýho, neboť v životě je beztak smutnýho dost, vytrhne se ze zamyšlení a povšimne si Františka: „No copak chtěl, chlapec?“

František opatrně podá džbán od strýce Blocha: „Dva litry piva, prosím.“

Šenkýřka Povondrová popadne džbán obrovskou rukou, František ve strachu přivře oči, protože slyší třesk skla, šenkýřka se podívá na dar strýce Blocha a zahlaholí: „Jo ták! To seš ty, Franci! A copak máte doma za hosty?“ vyzvídá.

„Táta přijel z italský fronty...“

„Tak ať mu vod nás chutná!“ usměje se šenkýřka a otevře pípu přímo do džbánu a zlatá chmelovina, poslušna velitelské ruky, jej naplní na jedno našlápnutí, jak říkají milci piva. František napřáhne ruku se zlatkou.

„To nech, pro vojáka z fronty zadarmo!“ řekne šenkýřka, která je jinak na krejcar jako kat. František poděkuje, vyběhne – a zapomene na zrádné šero chodby, na dva schody do dvora. Teď tu sedí na posledním a pláče, protože tolik uctívaný dar strýce Blocha je roztřískán na kusy.

Slzami a šerem zahlédne lakýrky a mužské kalhoty.

„Copak se ti stalo, chlapče?“

František vypoví mezi vzlyky celou velikou tragédií. Neznámý muž je asi třicetiletý, má plaché dobrácké oči, je štíhlý, má jemnou ruku. František si rozmazává slzy po tváři, protože najoisto ví, že teď už nemůže domů, a tak by rád, když je tam táta...

„Počkej tu chvilku!“ řekne neznámý, zajde do dvora a zabuší na komůrku paní hausmajstrové. „Nesmetla byste nám tu střepy a nepůjčila džbánek, paní Králová?“ požádá ji.

Domovnice vynesou ze svého doupěte koště a džbán. A za chvíli se František vrací v doprovodu neznámého do Kozí uličky se džbánem plným – a zlatkou opět neutracenou.

Pak zaklepe neznámý na dveře. „Jsem doktor Franz Kafka,“ představuje se a omlouvá, že ruší právě dnes... „Když jsem se vracel domů, bydlím totiž ‚U Zlaté štiky‘, tak jsem zahlédl vašeho chlapce... stala se mu nepříjemná nehoda, bál se domů, nezlobte se naň, prosím...“

A tak se seznámil desetiletý sekundán gymnázia pánů z Kinských na Staroměstském náměstí s úředníkem právního oddělení Dělnické úrazové pojišťovny, s mladým *juris doktorem* Kafkou. A toto seznámení nemělo být setkáním posledním.

Pan doktor pozval Františka v neděli odpoledne do svého pokojíku. A František přišel ve svém modrém námořnickém obleku od firmy *Ferdinand Hirsch* v Železné uličce a zazvonil u bílých dveří s kovovým štítkem *Heřman Kafka, obchodník galanterií v paláci pánů Kinských na Staroměstském náměstí...*

A pan doktor ho zavedl do pokojíku se stolem, dvěma rokokovými židlemi, skromnou hnědou postelí a knihami, stovkami knih, které tu byly všude, kde jen bylo trochu místo.

A pak si vyprávěli o gymnáziu pánů z Kinských, kde pan doktor také studoval, o profesorech, které znali. Tam František poprvé uslyšel mnoho jmen pražského kulturního života, jmen lidí, s nimiž se později seznámil osobně – nebo alespoň v jejich dílech. A tam se také poprvé dozvěděl, že pan doktor píše básně.

Když dovolenka Františkova otce skončila a desátník stodruhého pluku odjel na italskou frontu pro císařský a královský dar nejméně chtěný, pro smrt za Franze Josefa Imperátora, bylo Františkovi ještě víc smutno a teskno. Vyhledával tím častěji svého o víc než dvacet let staršího přítele, plachého a zádumčivého Franze Kafku.

Mnohým slovům, mnohým myšlenkám tehdy ještě neporozuměl. K mnohým se vracel po dlouhých letech, kdy už nebylo skromného pokojíku v pivovarském domě „U Zlaté štiky“, kdy už nebylo ani slavného šenku.

* * *

Byl vlhý letní podvečer. Šel jsem po Staroměstském náměstí, Dlouhou ulicí. Snad jsem šel jen na procházku... ne, šel jsem hledat. Hledat jediný střípek džbánu Mauruse Blocha. Paní hausmajstrová Králová – a taky bezmála padesát let – smetly střepy dokonale.

A přece jsem našel jeden, jediný: střípek vzpomínky. A ten jsem vám přinesl, abyste si jej prohlédli.

Neboť malovaný džbánek, *drůš*, dar strýce Mauruse Blocha mé mamince ke svatbě, byl velmi, velmi krásný...

Hoši ze „Svrabové čtvrti“

Byl podzim, bylo po dešti, tak asi k šesté hodině. Ještě slabě mrholilo, dole v uličce byly kočičí hlavy mokré, lesklé, i ta zeď zahrady pod okny, kde byla namalována velkými písmeny reklama známého židovského *hotelu Flusser*, byla mokrá, lesklá. Polda seděl u okna a díval se dolů. Naproti, na rohu Kostečné uličky směrem k Maiselově, svítila již bílá koule s červeným nápisem „Hotel“ a vedle lampy četl Polda, který si toho dosud nikdy nevíšimal, na tmavozelené dřevěné tabulce nápis hebrejskými písmeny „Kóšer“. A pod tím opět „*Hotel Flusser; majitel - Inhaber: Tritsch*“. Polda se díval dále, až přes tu zeď velké zahrady, která patřila k hotelu, kde se v létě pěkně sedělo u kafíčka s rohlíčky ve stínu vysokých stromů; on však, Polda, a jeho mamka tam nikdy nevysedávali, to bylo jen pro „lepší lidi“...

Stromy byly teď již holé, smutné, kapaly z nich pravidelně lesklé kapky k černé zemi. Bylo ticho u nich v bytě, ba i v celém velkém domě „U Tří zlatých kaprů“, v Kozí uličce č. 3, ve kterém bydleli. Vedle Poldíka seděla máma a šila nikoli na stroji, ale ručně. Šila pro firmu „*Kamilla Fröhlichová, jemňoučké dámské prá-*

dlo a kompletní výbavy pro P. T. panny nevěsty“ v Kozí uličce č. 3. Šila a vzdychala. Poldík na to byl zvyklý. Věděl, že matka musí vydělávat na celou rodinu. Vždyť táta, který ještě donedávna pracoval jako kulisák v Královském zemském divadle na Ovocném trhu, byl teď bez práce. Zvykl si chodit s divadelníky a statisty do kavárny „London“, do „Londonky“, která byla na Ovocném trhu v průchodu do Celetné uličky, a tam se naučil pít. Lépe řečeno, naučili ho tomu jeho kumpáni. Nebyl věčně doma, potuloval se někde po dalších putykách Starého Města, buď že seděl „U Gutha“ na Kozím plácku, nebo „U Simche Adlera“ vedle kláštera blahoslavené kněžny Agnes, možná i „U Utopence“ v Bellelesově uličce, kdož ví? A když toho pití nechtěl nechat, jeho šéf, ředitel divadla Angelo Neumann, ho propustil. Na hodinu. A dokonce mu odebral pracovní uniformu včetně kulaté černé čapky s černým lesklým kšiltem a stříbrným dvouhlavým orlíčkem.

Často stál Poldík před divadlem a obdivoval jeho krásný štít se zlatým nápisem „*Patriae et musis. Franciscus Antonius S. R. I. Comes de Nostitz Reinek fundavit ad MDCCLXXI*“ a litoval, že táta odešel z téhle překrásné budovy, kde přece slavný Mozart dirigoval poprvé při velké premiéře svou operu *Don Giovanni*! A Poldík, ten by se jednou rád sám stal operním pěvcem!

Ale teď seděl vedle mámy a díval se dolů do liduprázdné uličky. Přemýšlel. Jak jen té ubohé mámě pomoci? Sedával vedle ní rád, vedle té dobré a laskavé ženy, cítil její široké teplo, její dech, obdivoval její krásné blond kučeravé vlasy, které tak pěkně voněly, její světlemodré oči. Chuděra – jak se pořád dřela, jak se starala, jak stále jen píchala jehlou do hedvábí, saténu a mongólu, jak se musela hrbit nad svou prací, protože byla velmi

krátkozraká... Šila a šila, a když už pak navečer téměř neviděla, práce jí spadla do klína. Byla již úplná tma a Poldík sotva rozeznával její obličej. Ale dobře věděl, že se usmívá. Tiše vzdychla... a usnula vsedě.

* * *

Přesto, že táta maminku tak trápil, Poldík ho měl ještě pořád rád. Tolikrát si předsevzal, že mu všechno poví, zeptá se ho, proč se nechá mámou živit, proč tak moc pije. A odkud vůbec bere peníze na víno a na kořalku. Ale nikdy mu to neřekl. Báł se. Když už konečně před ním stál a cítil pach rumu a slivovice, nemohl ze sebe vypravit jediné slůvko. A pokaždé mu vlastně odpustil, i když na něj často křičel, když přišel ze špeluněk. A jak křičel na maminku. Jednou jí i v opilosti kopal, a to by býval Poldík nejraději chytil sekuru, kterou měli v kuchyni pod kredencí, a byl by mu rozpoltil hlavu! Ale pak si včas vzpomněl, že to je přece jen jeho táta, vzpomněl si, jak jim jejich rebe Leipen v *talme* vždy vštěpoval: „Cti otce svého a matku svou, bys dlouho byl živ na zemi...“ Naposledy včera, když Poldík myl v kuchyňce podlahu – matka byla v Kozí uličce odvádět práci a Poldík ji chtěl mile překvapit – vrátil se táta tak opilý a hned Poldíka udeřil pěstí do hlavy svou na pohled jemnou, ale přece tak pádnou a tvrdou rukou... I v tom svém opilství byl táta vlastně krásný – vysoký, štíhlý brunet s lesklými černými kučery a s tmavohnědýma očima, s tím černým knírkem pod krásným nosem...

Někdo zaklepal na dveře. Poldík vyskočil a otevřel. Venku, na tmavém schodišti stál Arnošt.

„Těpéro, Poldo, tak půjdem?“

Poldík položil pravý ukazováček na ústa a zašeptal: „Tiše, Arnošte, máma usnula! Je tak unavená... Hned půjdem, Arnošte, půjdem, potřebuju pro mámu peníze...“

Vzal čepici ze skříně, nasadil si ji a pak tiše za sebou zavřel dveře. Prošli uličkami, pak přešli majestátní Staroměstské náměstí a dali se Železnou ulicí.

„Poldíku, dnes se musíme snažit oba!“ nabádá Arnošt a dodává: „U nás je to teď ještě horší! Od minulého roku, co táta umřel na soucotě v židovském špitále vedle starého hřbitova, nemůžer nás máma uživit. A nás je šest, Poldíku, šest! Máma pere pro lidi, chodí při tom ještě po hauzíru a nadto ještě myje na žižkovském hřbitově nebožky! A tak musím zatlačit i já, vždyť jsem nejstarší! Pomáhám v tržnici v Rytířské, ráno ve tři, když je ještě tma. To se ví, je to dřina a do školy chodím utahaný jako pes a spím tam; však mi Netuka už nařezal rákoskou několikrát, že prý se ve škole nechrní... ale co mám dělat? A to jsem ještě moc rád, že mě oficiál Cmíral, ten bachratý, vousatý vrchní správce tržnice a kontrolor, že mě nechává makat: jsem v oddělení ryb, vozím kádě a sudy, natáčím čerstvou vodu, roznáším milostpaničkám zboží do bytu, celé ryby i rozkouskované, dostanu od cesty, v tržnici si vydělám taky nějaký ten šesták a odpadky z ryb nosím domů. To se pěkně uvaří a hned je rybí polévka, Poldíku, jedna báseň!“

Arnošt je takový silný, vospělý chlapec, který nevypadá na svých třináct let, každý mu hádá tak patnáct šestnáct.

„A Poldíku, zas mám něco nového: Každou sobotu odpůldne můžeš se mnou do kavárny „Piccadilly“ ve Vězeňské ulici. Kavárník Herrmann nařídil, aby mi v kuchyni schovávali kávový lógr

za celý týden. A věř mi, je to prima, když se převaží. Ohromné kačíčko, bašta!“

Oba chlapci dospěli na ulici Na Příkopě. A tady počala jejich práce: sbírali oharky a nedopalky doutníků a cigaret. Mají takový pytlík, ušitý mámou ze staré hadroviny, a do něho házejí oharky. Je to celkem ošklivá práce, ale vynáší! Prsty se záhy zabarví dožluta – hrozně to páchne! Oba chlapci už dobře rozeznávají, od kterého druhu doutníku nebo cigarety oharek pochází.

„Poldíku, podívej se!“ zvolá Arnošt, „tady to zahodil nějaký nóbl pán! Je to *Havana grande*! A tady, Polderle, na... *Havana flor fina* a zde *Brevas, Regalia Media*!“ Nedopalků bylo tady Na Příkopě nejvíce od doutníků, vždyť dnes se nejvíce kouří cigára: *trabučka, kuba, regálie, cigarillos, havana, portoriko*; také od *veržinek* je na ulici hodně nedopalků, od těch světlých, vídeňských. A nejvíc oharků nacházejí chlapci před německým „Casinem“, před vchodem do hotelu „Modrá hvězda“ a támhle, na začátku Hybernské, před vchodem do „Saského dvora“, pak taky na staropražské straně ulice před kavárnami „Edison“, „Vídeň“, „Central“, „Continental“ a „Corso“...

Prošli oba chodníky ulice Na Příkopě a nejvíc toho našli před Vídni neboli kafírnou „Wien“, taky před starou „Kaiserkou“ proti Můstku a před „Café Guttman“. I když už ráno zde dozajista „pracovali“ jiní, starší „myslivci“... Nikdo si jich nevšímal; lidé se procházeli slavnostně oblečení kolem nich po „korzu“, promenovalo se na obou stranách ulice – studenti, oficíři, žabky z obchodní školy „Bergmann“... Po jízdní dráze projíždějí oběma směry vyleštěné kočáry, kaleše pražské šlechty z Malé Strany, fiakry velkoobchodníků, *gummirádlery* s herci praž-

ských divadel. Jedou na korzo do Stromovky. Táhnou je štíhlí ohniví koníci, na kozlíku trůní vyfintění kočí, štolbové, lokajové v cylindru na hlavě, kola vyleštěných černých vozů mají bílé gumové obruče – ani neslyšíš, když takový *gummirádl* jede kolem tebe... a v něm panstvo, boháči, velkostatkáři, šlechta, podvodníci, hochštapleři...

„Poldíku, jen se podívej, jak se v těch vozech vyvalují... mít tak jejich prachy, i jen půlku, aspoň jen trošku, to by nebyl musel umřít můj táta na souchotiny.“

„Už toho pro dnešek necháme,“ vyzývá konečně Arnošt kamaráda. „Je večer, a i když plynové lampy pěkně svítí, špatně se to pracuje. Pojd', zavedu tě někam, to budeš čubrnět!“ A Arnošt vede. Projdou Malým bazarem, zastaví se jen tak na skok před obchodem se známkami baňatého Sternschusse-Stacha, kde se dají koupit známky „za krejcar do čepice“. Chlapci se dívají, jaké „speciality“ má dnes tlustý Sternschuss-Stach v maličkých výlohách proti optikovi Deutschovi vystaveny... Není tam dnes Modrý Mauritius? Ne, není, dnes nic zvláštního...

A už zase klušou dále. Kolem zamaštěné malé přitloustlé Hermínky Klingerové, co prodává v krámku s věčně kvílejícím plynovým kahánkem nad hlavou *kóšr* salám od Kominíků a horké „krakauer“ s křenem, kolem kloboučnictví kulhavé Jajtelesové, kolem stále páchnoucího pisoáru, kam chodily i babky ovocnářky z Ovocného trhu, a pak kolem malé hospůdky na konci úzkého průchodu „Malý bazar“ se skleněnou vyspravovanou střechou, kde vládne hospodský Vokurka s notně červeným nosem a malou černou čepičkou na hlavě a kde sedí v průjezdu u prastarých stolů u svého piva další štamgasti.

Chlapci klušou přes Ovocný trh. Ještě se tu prodává, acetylenové lampy na stáncích syčí a rozhazují příjemně žluté světlo, babky prodavačky sedí zahaleny do *plédů* a přikrývek za bednami, koši a stoly plnými pomerančů, citrónů, banánů, ananasů, ořechů, datlí, kokosů, jablek, hrušek a pletenců fiků a volají do obecnstva: „Pojďte, milostpaní, pojdte, čerstvé, pěkné, vonné, to nejlepší mám já, pojdte!“ Ale také „ambulantní“ prodavačky postávají podél domů, drží v hrsti ovoce, na zemi mají tašky se zásobami, a volají: „Tři za pět, tři za pět, pojdte, tři za pět!“ To je ta garnitura těch, co nemají živnostenský list a prodávají na černo, většinou jezdí až ze Žižkova, bydlí hlavně v Lupáčovce a na Krejcárku.

U babky Rifky Rosenduftové dostává Arnošt občas nějaké to starší, poněkud nahnilé ovoce. Babka je prý milionářka, jako ostatně všichni prodejci zde na Ovocňáku... Také dnes je štedrá, dala chlapcům osm jablek, velkých krásných jonatánů, jsou sice na jedné straně naražené, ale stejně ještě nádherné, šťavnaté, červené, sladké! To se prostě doma vyřízne ta poškozená část a člověk má překrásné ovoce zdarma! A kamarád se dělí s kamarádem, Arnošt se zakusuje hned do jablka a pobízí Poldíka. Ten však zasouvá jablka do kapes a říká: „To ne, Arno, ale máma... ta mi nedávno řekla, že by se tak ráda jednou zakousla do dobrého jablka... a tak to schovám pro ni! Dám jí obě dvě... ať se má dobře!“

„No a co zbytek, komu dáš ty další dvě, Poldi?“

Poldík nechce s odpovědí ven. Pak ale tiše poznamenává: „Dám to tátovi, až se vrátí...“

Dospěli až před kavárnu „London“. Zpěv je slyšet až ven. Arnošt otevřel dveře. Uvnitř je veselo. V první místnosti, kde je zá-

roven výčep, sedí kolem stolů mnoho žen a mužů. Zpívají: „*Toč-
té se pardálové, točté se pěkně dokola, ať vám při tom zahra-
je, haťa-paťa-kapela...*“ Zpívají k ochraptělým zvukům velkého,
pestře ověnceného a osvětleného orchestrionu. Vzadu, v druhé
místnosti se tančí; muži v čepicích a v kloboucích na hlavě, ne-
dokouřenou „zednickou“ za uchem, a mladé, v obličejích divně
pestře pomalované ženštiny v pestrých vykrojených blůzkách,
úzkých sukničkách a ofinkách.

„Táta!“ vykřikl Poldík, který nesměle vstoupil za Arnoštem
do nočního kafáče. Nikdo chlapce dosud nezpozoroval. Arnošt
věděl, proč vedl svého kamaráda právě sem, do téhle putyky.
Zastavil se v druhé místnosti před kulatým stolkem, u kterého
sedělo mnoho opilých mužů u sklenky rumu, absintu nebo sli-
vovice, u piva nebo vína. S prázdnou sklenkou před sebou tam
seděl, černý tvrdý klobouk – buřinku – na hlavě, Poldíkův otec.
Díval se do prázdné sklenice a nemluvil; zíral na ni jako omáme-
ný, na jeho rameni ležela obnažená růžová paže mladé, velmi
hezké, ale ach, tak opilé dívky s *ponny-frizúrou*.

„Táto! Pojď domů!“ vykřikl Poldík, přistoupil k otci, položil
mu ruku na rameno. „Táto, pojď, máma čeká, je nešťastná, už jsi
nebyl tak dlouho doma, pojď, tatínku...“

Táta se na kluka divně podíval, oči má zakalené, jde z něj
puch... pak pomalu říká, jako by se probouzel: „Co tady chceš,
jónicl, co? A *chavra* sis na mně přivedl, vid?“ Chce vstávat, zve-
dá ruku, aby kluka udeřil, ale nejde to, nohy ho neposlouchají
a padne těžce zpět do židle...

Avšak Arnošt se postavil před kamaráda a říká klidně: „Měl
byste se stydět, pane Schleissner! Tady Poldík je dobrej kluk,

dobře se učí a je slušný... A vy tady vysedáváte a doma je rodina bez vás...“

Poldík začal plakat, orchestrion přestal hrát, zhasla všechna jeho pestrá světla, na jeho přední straně za sklem přestala téci voda „potůčku“, nahá žena a mysliveček s puškou v ruce jakož i jeleni a srny zmizeli z jeho ozářené plochy. Hostinský ve velké bílé zástěře a číšnice přicházejí, lidé vstávají, nikdo už netančí a tu Poldíkův otec znovu zvedá pěst a chce Arnošta udeřit. Křičí při tom: „Ven, ven hajzlové, ven, vy smradi, až sem za mnou budete lézt, ven, *parckepille*, ven! Co tady, co tady... hybaj *cum-plochu*... a máma... máma a kluk... ať mi dají pokoj! Mám žízeň, chci pít, pít...“

„Odprejskni, emajle!“ volá plešatý hostinský na Arnošta. „A koukněte oba zmizet, ať jste venku! Rychle, rychle, nebo vás strčím do *frcu*! Ještě mi sem nahecujete na krk chlupáče... to by tak bylo! Ven! Ven!“ Hostinský strká do obou chlapců. „Ven, bosí, ven!“ Chce je vyhodit, avšak Arnošt se staví na odpor.

„Ano, policajty jim sem pošlu, aby pana Schleissnera poslali domů! Zavřít by se to tady mělo, to by pak bylo míň neštěstí a bídy u nás na Josefově...“

„Nemel pantem, srabe! A ven žídáta, ven, tady není žádnéj dětskej candrbál!“

Nastává rozruch, někteří se ujímají chlapců a dávají jim za pravdu, druzí zase volají: „Ven s ,arábky‘! Jsou to myši fórový. Ven, domů na Rafandu, na Židovský pece, do Indočíny a na Fišpanku! Co tady mají co dělat bosí? Hrajte, zpívejte, dranděte!“

A orchestrion už zase kvílí a ženštiny z „Napoleona“, „Hamleta“, z „Goga“, od „Šuhů“ a z Boršova zpívají:

*„Séděla jsem na pavláči,
přišlo na mě strašidlo,
měló bóty a kalhóty,
furt se na mě tlačilo!
A šup sem, šup tam,
nám už je to všecko jedno,
šup sem, šup tam,
nám už je to fuk!“*

Chlapce vyhodili. Arnošt bere kamaráda za ruku: „Nic si z toho nedělej, Polderle. Bude líp. Táta se ti vrátí, to mi věř! Brzy! Postarám se o to! Zajdu k panu komisaři Zdeňkovi Borkovcovi a poprosím ho. Zním ho od strýčka Perelese, co je konceptní úředník na magistrátě. Borkovec sem pošle poldy a dá jim to zavřít.“

Dali se na pochod. Průchodem do Celetné a druhým průchodem do Štupartské, až dospěli na Masný trh.

„Počkej tady!“ Arnošt zašel do hospody „U Kleeblattů“, kde se scházeli trhovci a trhovkyně, pouliční holky z okolí svatého Jakuba a Týnské uličky, ambulanti živnostnice horizontální živnosti a veřejní posluhové. Zde měl známou ficku, „bachratou Amálku“, jak se jí říkalo. Sbírala pro Arnoštka další „vajgly“. Dnes mu jich dala celý velký papírový pytlík.

„Pojď,“ řekl pak Arnošt kamarádovi, který stále ještě myslel na tátu. Až přijde k ránu domů – přijde-li vůbec – pak vytáhne jeho i mámu z postele a začne křičet po bytě a po domě a bude poroučet: „Chci kafe! Pravé zrnkové a žádnou *culifindu*! Žádný *jažoch*! Černou se šutrem!“ Jenomže doma není ani káva, ani rum, a tak bude vzteky třískat kolem sebe... Však už mají výpověď

z bytu kvůli neplacení činže, ale hlavně kvůli těmto nočním výtržnostem... Mluvilo se o tom, že tu jejich komůrku a kuchyňku dostane stará paní Schnittlauchová, co má pronajmutý ten veřejný záchodek na rohu Kaprové a Platnýřské. Je prý bohatá a velice klidná partaj, nu je sama. Paní domácí Veilchenblumová jí ten jejich byteček určitě pronajme. Ale kam půjdou oni? Do vody, do Vltavy, pod Františkem je místo, kde kočí koupají své koně, na náplavce. Když to musí být, vezmou se s mamkou za ruku a skočí tam, jo! Tak to říkala máma...

Byla již tma, když oba chlapi dorazili na dvůr nárožního domu v Cikánské uličce, kde Arnošt bydlel. Pod dřevěnými schody poblíže malé petrolejky, která svítila na schodech, se dali do práce. Oharky, nedopalky a vajglata se vyloupla ze smrdutých papírových obalů, černý a hnědý tabák se rozdrobil a cupoval do haldiček. Pak se to pěkně promísilo. Měli toho dnes hodně! Arnošt skočil nahoru na pavlač, přinesl dolů dvě bedýnky, a do každé dal polovici tabáku. Pak vzal jednu bedýnku, dal ji kamarádovi, druhou vzal sám a řekl: „Jdeme!“

A opět šli podvečerní Prahou. V hospodě „U Zelené žáby“ jim hostinský Sláma prodal každému po krejcárku suchého vuřta a kus chleba. Pod podloubím se dali do jídla. Pak jdou chlapi Karlovkou. Z přízemního okna salonu „Gogo“ v Liliovce na ně mává zmalovaná starší děvka v námořnickém *plastrónku*. K *pufu* právě pochoduje asi tak osm důstojníků. Zpívají ve sboru pražskou písničku, „castaldo“ *Herr Kohn, Frau Kohn, Frau Klepetář...* Jsou zavěšeni jeden do druhého, chlapi jim jdou z cesty.

Dostali se na Betlémské náměstí a pak do ulice Karolíny Světlé. Černé vyhublé postavy se táhly k nočnímu azylu. K Armádě spásy.